

Informasjonssenter for de Sørlandske uthavnene i Brekkestø:

En skisse til innhold, organisering og bruk. Revidert mai 2021.

Jo van der Eynden

1. Rammer og forutsetninger

Utgangspunktet for arbeidet med å etablere et informasjonssenter for de Sørlandske uthavnene i Brekkestø har vært tosidig: På den ene siden den regionale prosessen som er satt i gang av begge Agder-fylkene i fellesskap for å øke bevisstheten om, og vernet av, de kulturhistoriske verdiene som uthavnsmiljøene representerer, og helt konkret det lokale initiativet som Brekkestø Vel har vist i forhold til å gjenreise de opprinnelige uthus- og sjøbruksbygningene som hørte til den fredede tollstasjonen i Brekkestø. Argumentene for en slik gjenreising er primært estetiske og kulturhistoriske, og det har hele tiden vært snakk om en gjenoppbygging etter antikvariske retningslinjer, basert på så detaljert historisk dokumentasjon som mulig.

Med et slikt utgangspunkt vil det være en forutsetning at innhold og aktivitet som er tenkt lagt til et slikt informasjonssenter tilpasses og underordnes de fysiske volumer og kulturhistoriske kvaliteter som den opprinnelige bygningsmassen representerte.

Verken selve bygningsmassen, eiendomsforholdene, naboforholdene eller den eksisterende infrastrukturen i Brekkestø vil være egnet for en drift basert på et stort volum besøkende, eller en drift basert på rent kommersiell inntjening.

Samtidig mener vi det vil være både ønskelig og viktig å etablere en institusjon og et besøksmål i Brekkestø hvor fastboende, sommergjester og mindre grupper kan søke og få informasjon, ikke bare om uthavna Brekkestø, men om den historiske uthavnskulturen på hele Agder-kysten.

I tillegg ser vi for oss at informasjonssenteret vil kunne dekke det behovet Brekkestø Vel og lokalbefolkningen har for grendehus-funksjoner som kontor arkiv og møtelokale, samt bidra til et positivt samarbeid og en synergi-effekt i relasjonen mellom Tolletaten og lokalsamfunnet.

2. Visjoner og målsettinger

- Bygningene gjenreises på en måte som kan være forbilledlig i forhold til ivaretagelse av de kulturhistoriske bygningsmiljøet i uthavnen, samtidig som de tilpasses ny bruk
- Informasjonssenteret skal både presentere ulike sider av uthavnskulturen/kystkulturen lokalt og ut fra et overordnet regionalt perspektiv
- Et informasjonssenter skal henvende seg til allmenheten i vid forstand ut fra et ønske om å vekke interesse og spre kunnskap om uthavnenes kulturhistoriske kvaliteter og betydning som kulturelle møteplasser, regionalt, nasjonalt og internasjonalt.
- Informasjonssenteret skal så langt som mulig samle, dokumentere og spre eksisterende kunnskap om uthavnene, og samtidig inspirere og legge til rette for produksjon av ny forskning og nye kunstneriske uttrykk knyttet til uthavnene
- Informasjonssenteret skal ikke bare ha et historisk, tilbakeskuende perspektiv i formidlingen og aktivitetene, men engasjere seg aktivt i forhold til de utfordringene uthavnssamfunnene står overfor i dag og i framtidig perspektiv.

- Et informasjonssenter for de sørlandske uthavnene i Brekkestø skal ikke være til hinder for presentasjon og formidling av uthavnshistorie andre steder, men snarere være en inspirasjon til samarbeid, basert på at det arbeides videre med dokumentasjon og formidling av landsdelens maritime kulturhistorie generelt og uthavnshistorie spesielt på alle aktuelle arenaer.

3. Generelt om den utadrettede aktiviteten/driften

Det bør legges opp til at (i alle fall deler av) informasjonssenteret kan være åpent daglig i sommersesongen, ubetjent eller betjent på frivillig basis.

Skoleklasser må få mulighet til besøk etter avtale på høst/vår

Antall offentlige arrangementer (foredrag etc.) bør begrenses etter avtale med Velforeningen og Tollvesenet. Et samarbeid med Brekkekjærhaven vil kunne bli fruktbart i denne sammenheng, da en del arrangementer vil kunne legges dit.

I forhold til målsettingen om å stimulere til ny vitenskapelig og kunstnerisk produksjon knyttet til uthavnene, vil både Universitetet i Agder, Sørnorsk Forfattersentrum og Norske Billedkunstnere Agder/Agder Kunstnersenter være interessante samarbeidspartnere. Ideelt burde en kunne invitere aktuelle kunstnere/forskere til å oppholde seg i Brekkestø, gjerne knyttet til en form for arbeidsstipend. Det ville derfor være ideelt om senteret kunne inneholde en (liten) besøksleilighet. Kanskje denne også kan disponeres av Tollvesenet i deler av sesongen.

4. Arealer og funksjoner

Ut fra det overstående kan en skissere noen overordnede ønsker/målsettinger i forhold til arealdisponeringen innomhus:

- Areal for permanent og ambulerende utstilling(er)
- Rom for audiovisuell formidling/foredrag etc.
- Kombinasjon av bibliotek, møterom, studierom
- Kontor og verksted for vaktmester/husvert
- Kontor, arkiv og møtelokale for Brekkestø Vel
- En liten leilighet med soverom, enkelt kjøkken, oppholdsrom og atelier/arbeidsrom for besøkende forskere/kunstnere

5. Foreløpige stikkord til aktuelle tema for formidling

- Hva er en uthavn og hvorfor er de så spesielle?
- De naturgitte rammene: Oseanografien og geografien

- Nord-Europas viktigste handelsrute: Skagerrak som historisk transportåre
- Uthavnene som kulturelle møteplasser
- Kystleia: Skyssplikt og gjestgiverier
- Livet i uthavnene: Mangesysleriet
- Arkitektur og byggeskikk i uthavnene
- Det offentlige tilstedeværelse i uthavnene: Losvesen, Tollvesen, Postvesen
- Uthavnsturismen: Fra sjøfartskultur til feirekultur
- Uthavnene i litteraturen og billedkunsten
- Uthavnene som del av en regional, nasjonal og internasjonal kulturarv

6. Noen foreløpige tanker om organisering og eierskap

Etableringen og driften av informasjonssenteret må baseres på et samarbeid mellom de ulike interessentene i prosjektet. Antagelig vil det være behov for et husstyre som kan avveie de ulike behov og hensyn som må tas, i forhold til naboer/lokalsamfunn, tolletatens behov og hensynet/tilbudet til allmennheten.

Det bør vurderes å opprette en stiftelse som formell eier av informasjonssenteret, med et styre hvor både Brekkestø Vel, Tollvesenet og evt. Lillesand kommune og Agder fylkeskommune oppnevner representanter.

I tillegg vil det kanskje være hensiktsmessig å opprette et fagråd med representanter fra UiA og regionale kunstnerorganisasjoner som forfattersentret, og billedkunstnerne. Kanskje også Agder Historielag, Forbundet KYSTEN og Fortidsminneforeningen ville være aktuelt å involvere i arbeidet.